

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง "ศักยภาพในการมีส่วนร่วมจัดการมูลฝอยของนักเรียนในชนบทและเมืองพะเยา" ผู้ศึกษาได้ศึกษาการจัดการมูลฝอยของเทศบาลเมืองพะเยา ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของเด็กนักเรียนกลุ่มเป้าหมายในเมืองพะเยา และศึกษาการจัดการมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่กา อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของนักเรียนกลุ่มเป้าหมายในชนบท เพื่อประกอบการวิเคราะห์ศักยภาพในการจัดการมูลฝอยของเด็กนักเรียนในพื้นที่ศึกษา 2 พื้นที่ ผลการศึกษารูปได้ ดังนี้

5.1 ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ที่ศึกษา

ข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ที่ศึกษาครั้งนี้ ปรากฏความแตกต่างระหว่างพื้นที่เมืองพะเยา และพื้นที่ชนบทอย่างชัดเจน ทั้งจำนวนพื้นที่ จำนวนชุมชน/หมู่บ้าน จำนวนประชากร ความหนาแน่นของประชากรโดยเฉลี่ย จำนวนครัวเรือน จำนวนสถานที่ราชการ จำนวนโรงงานอุตสาหกรรม จำนวนสถานประกอบการอื่น ๆ แต่อาชีพหลักของประชากรทั้งสองพื้นที่กลับไม่มีความแตกต่างกัน ได้แก่ มีอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก

เมื่อเปรียบเทียบการจัดการมูลฝอยในบ้านเรือนและสถานประกอบการของเทศบาลเมืองพะเยา และองค์การบริหารส่วนตำบลแม่กาแล้ว ได้พบความแตกต่างของสิ่งอำนวยความสะดวก ทรัพยากร ในการจัดการมูลฝอยในบ้านเรือนและสถานประกอบการของเขตเทศบาลเมืองพะเยา และเขตชนบทอย่างชัดเจน เช่น เทศบาลเมืองพะเยามีสิ่งอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยครบ ในขณะที่เขตชนบทคือองค์การบริหารส่วนตำบลแม่กาไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย ประชาชนใช้วิธีการกำจัดโดยการกองทิ้งไว้หรือเผาทิ้งเป็นหลัก เนื่องจากยังไม่มีบริการการเก็บขน และกำจัดเหมือนเทศบาลเมืองพะเยา

ผลจากการศึกษานักเรียนกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่ม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 16 – 19 ปี กำลังศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยบิดามารดาประกอบอาชีพหลักคือ เกษตรกรรม มากที่สุด นักเรียนกลุ่มตัวอย่างพักอาศัยอยู่กับบิดามารดามากที่สุด โดยที่พักอาศัยส่วนใหญ่เป็นบ้านเดี่ยว

5.2 เปรียบเทียบศักยภาพของนักเรียนในการจัดการมูลฝอย

เปรียบเทียบศักยภาพในการจัดการมูลฝอยของนักเรียนที่กำลังอยู่ระหว่างการศึกษ
ในโรงเรียนพะเยาพิทยาคมซึ่งเป็นเขตเมืองพะเยากับนักเรียนในโรงเรียนแม่กาโททกวาซึ่งเป็นเขต
ชนบท สามารถจำแนกได้ ดังนี้

1. วิธีการทิ้งมูลฝอยในภาชนะที่รองรับ พบว่า กลุ่มนักเรียนชายในเมืองพะเยามี
ส่วนร่วมสูงกว่ากลุ่มนักเรียนชายในชนบท มีน้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.40 ต่อ 3.34 สำหรับ
นักเรียนหญิงนั้น พบว่า กลุ่มนักเรียนหญิงในเมืองพะเยาทิ้งมูลฝอยลงในภาชนะที่รองรับสูงกว่า
กลุ่มนักเรียนหญิงในชนบท มีน้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.74 ต่อ 3.57

โดยภาพรวมพบว่า นักเรียนชายและหญิงในเมืองพะเยามีศักยภาพในการจัดการมูล
ฝอย โดยการทิ้งในภาชนะที่รองรับสูงกว่านักเรียนชายและหญิงในชนบท เหตุผลที่ทำให้ศักยภาพ
ในการจัดการมูลฝอยด้วยวิธีดังกล่าวต่างกัน เนื่องมาจากในเขตเทศบาลเมืองพะเยามีการจัดวาง
ภาชนะรองรับมูลฝอยตามจุดต่าง ๆ ที่เหมาะสม ในขณะที่องค์การบริหารส่วนตำบลแม่กาฯยังไม่มี
ระบบการจัดภาชนะรองรับมูลฝอยในหมู่บ้านต่างๆจากวิธีการจัดการมูลฝอยดังกล่าวปรากฏว่าทุก
กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการทิ้งมูลฝอยในภาชนะที่รองรับโดยมีน้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ยในระดับ
มาก (3.52)

2.วิธีการจัดบริเวณรองรับและรวบรวมกระดาดที่ไม่ใช่แล้วเพื่อนำไปจำหน่าย
และสามารถหมุนเวียนนำกลับมาใช้ประโยชน์ พบว่า กลุ่มนักเรียนชายในชนบทมีส่วนร่วมสูง
กว่ากลุ่มนักเรียนชายในเมืองพะเยา มีน้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.89 ต่อ 2.59 สำหรับนัก
เรียนหญิงนั้น พบว่า กลุ่มนักเรียนหญิงในชนบทมีส่วนร่วมสูงกว่ากลุ่มนักเรียนหญิงในเมืองพะเยา
มีน้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.93 ต่อ 2.54

โดยภาพรวมพบว่า กลุ่มนักเรียนชายและหญิงในชนบทมีศักยภาพและมีส่วนร่วมใน
การจัดการมูลฝอยด้วยวิธีการจัดบริเวณรองรับและรวบรวมกระดาดที่ไม่ใช่แล้ว เพื่อนำไปจำหน่าย
และสามารถหมุนเวียนนำกลับมาใช้ประโยชน์สูงกว่ากลุ่มนักเรียนชายและหญิงในเมืองพะเยา เหตุ
ผลที่กล่าวอ้างได้เพราะในครัวเรือนของนักเรียนชนบทไม่มีภาชนะรองรับมูลฝอย และไม่มีที่ทิ้งมูล
ฝอย จึงต้องจัดบริเวณรองรับและรวบรวมกระดาดที่ไม่ใช่แล้ว จากการศึกษาพบนักเรียนชายหญิง
ทั้งสองพื้นที่มีส่วนร่วมในการทิ้งมูลฝอยในภาชนะที่รองรับโดยมีน้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ยในระดับ
ปานกลาง (2.73)

3. วิธีการละเว้นการเผามูลฝอยในเขตชุมชน พบว่า กลุ่มนักเรียนชายในเมืองพะเยามีส่วนร่วมสูงกว่ากลุ่มนักเรียนชายในชนบท มีน้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.82 ต่อ 2.65 สำหรับนักเรียนหญิงนั้น พบว่า กลุ่มนักเรียนหญิงในเมืองพะเยามีส่วนร่วมสูงกว่ากลุ่มนักเรียนหญิงในชนบท มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.81 ต่อ 2.64

โดยภาพรวมพบว่า กลุ่มนักเรียนชายในชนบทมีศักยภาพและมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยด้วยวิธีการละเว้นการเผามูลฝอยในเขตชุมชนสูงกว่านักเรียนชายในเมืองพะเยา แต่นักเรียนหญิงในเมืองพะเยากลับมีส่วนร่วมสูงกว่านักเรียนหญิงในชนบท สาเหตุมาจากในชนบทนั้น ยังนิยมการจัดการมูลฝอยด้วยวิธีการเผามูลฝอยแทนการทิ้งในภาชนะรองรับ จากผลการศึกษา พบนักเรียนชายหญิงทั้งสองพื้นที่มีส่วนร่วมในการทิ้งมูลฝอยในภาชนะที่รองรับโดยมีน้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ยในระดับปานกลาง (2.75)

4. วิธีการละเว้นการใช้ถุงพลาสติกหรือโฟมบรรจุอาหาร พบว่ากลุ่มนักเรียนชายในเมืองพะเยามีส่วนร่วมสูงกว่ากลุ่มนักเรียนชายในชนบท มีน้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.64 ต่อ 2.60 สำหรับนักเรียนหญิงนั้น พบว่ากลุ่มนักเรียนหญิงในเมืองพะเยามีส่วนร่วมในการละเว้นการใช้ถุงพลาสติกหรือโฟมบรรจุอาหารสูงกว่ากลุ่มนักเรียนหญิงในชนบท มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.65 ต่อ 2.58

โดยภาพรวมพบว่า นักเรียนชายและหญิงในเมืองพะเยามีศักยภาพในการจัดการมูลฝอย โดยการละเว้นการใช้ถุงพลาสติกหรือโฟมบรรจุอาหารสูงกว่านักเรียนชายและหญิงในชนบท เหตุผลที่ทำให้ศักยภาพในการจัดการมูลฝอยด้วยวิธีดังกล่าวต่างกัน เนื่องจากในเขตชนบทยังนิยมใช้ใบตองหรือวัสดุอื่นที่ไม่ใช่ถุงพลาสติกหรือโฟมบรรจุอาหาร และประชาชนในเขตเมืองจะมีความรู้เกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดจากการใช้พลาสติกและโฟมที่ก่อให้เกิดมลพิษและปัญหาสิ่งแวดล้อมมาก จากการศึกษาพบกลุ่มตัวอย่างทั้งสองพื้นที่มีส่วนร่วมในการทิ้งมูลฝอยในภาชนะที่รองรับมีน้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ยในระดับปานกลาง (2.62)

5. วิธีการละเว้นการทิ้งมูลฝอยลงสู่แหล่งน้ำ พบว่า กลุ่มนักเรียนชายในเมืองพะเยามีส่วนร่วมสูงกว่ากลุ่มนักเรียนชายในชนบท มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.06 ต่อ 2.89 สำหรับนักเรียนหญิงนั้น พบว่า กลุ่มนักเรียนหญิงในเมืองพะเยามีส่วนร่วมสูงกว่ากลุ่มนักเรียนหญิงในชนบท มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 ต่อ 3.12

โดยภาพรวมพบว่า กลุ่มนักเรียนชายในเมืองพะเยามีศักยภาพและมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยด้วยการละเว้นการทิ้งมูลฝอยลงสู่แหล่งน้ำสูงกว่านักเรียนชายในชนบท แต่นักเรียน

หญิงในเมืองกลับมีส่วนร่วมสูงกว่านักเรียนหญิงในชนบท อาจมาจากนักเรียนชายยังไม่ค่อยเห็นความสำคัญของผลกระทบที่เกิดจากมูลฝอยที่ทิ้งลงสู่แหล่งน้ำแล้วจะก่อให้เกิดมลพิษทางน้ำและปัญหาอื่น ๆ จากการศึกษาได้พบ นักเรียนชายหญิงทั้งสองพื้นที่มีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยด้วยวิธีดังกล่าวโดยมีน้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ยในระดับปานกลาง (3.17)

6. วิธีการใช้กระดาษให้เป็นประโยชน์ทั้งด้านหน้าและด้านหลัง พบว่า กลุ่มนักเรียนชายในเมืองพะเยามีส่วนร่วมในการใช้กระดาษให้เป็นประโยชน์ทั้งด้านหน้าและด้านหลังสูงกว่ากลุ่มนักเรียนชายในชนบท มีน้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.48 ต่อ 3.04 สำหรับนักเรียนหญิงนั้น พบว่า กลุ่มนักเรียนหญิงในเมืองพะเยามีส่วนร่วมในการใช้กระดาษให้เป็นประโยชน์ทั้งด้านหน้าและด้านหลังสูงกว่านักเรียนหญิงในชนบท มีน้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 ต่อ 3.54

โดยภาพรวมพบว่า นักเรียนชายและหญิงในเมืองพะเยามีศักยภาพในการจัดการมูลฝอย โดยการใช้กระดาษให้เป็นประโยชน์ทั้งด้านหน้าและด้านหลังสูงกว่านักเรียนชายและหญิงในเขตชนบท เหตุผลที่ทำให้ศักยภาพในการจัดการมูลฝอยด้วยวิธีดังกล่าวต่างกัน เนื่องมาจากในเขตเมืองมีการรณรงค์ให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับกระบวนการใช้กระดาษให้เป็นประโยชน์ทั้งด้านหน้าและด้านหลัง อย่างจริงจังและต่อเนื่อง มากกว่าการรณรงค์ในเขตชนบท จากการศึกษาได้พบ นักเรียนชายหญิงทั้งสองพื้นที่มีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยดังกล่าวซึ่งมีน้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ยในระดับมาก (3.42)

7. วิธีการระเว่นการใช้ไฟมในงานประดิษฐ์และตกแต่งสถานที่ พบว่า กลุ่มนักเรียนชายในชนบทมีส่วนร่วมในการระเว่นการใช้ไฟมในงานประดิษฐ์และตกแต่งสถานที่สูงกว่ากลุ่มนักเรียนชายในเมืองพะเยา มีน้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.76 ต่อ 2.24 สำหรับนักเรียนหญิงนั้น พบว่า กลุ่มนักเรียนหญิงในชนบทมีส่วนร่วมสูงกว่ากลุ่มนักเรียนหญิงในเมือง มีน้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.07 ต่อ 2.98

โดยภาพรวมพบว่า กลุ่มนักเรียนชายและหญิงในชนบทมีศักยภาพและมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยด้วยการระเว่นการใช้ไฟมในงานประดิษฐ์และตกแต่งสถานที่ที่สูงกว่านักเรียนชายและหญิงในเมือง เนื่องจากในชนบทยังไม่นิยมการใช้ไฟมซึ่งหายากและมีราคาสูงกว่าวัสดุอื่นที่หาได้ไม่ยากในท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม นักเรียนชายหญิงทั้งสองพื้นที่มีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยด้วยวิธีการดังกล่าวโดยมีน้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ยในระดับปานกลาง (2.92)

8. วิธีการทำความสะอาดและหมุนเวียนขวดแก้วและขวดพลาสติกเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้อีก พบว่า กลุ่มนักเรียนชายในชนบทมีส่วนร่วมในการทำความสะอาดและหมุนเวียนขวดแก้วและขวดพลาสติกเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้อีกสูงกว่ากลุ่มนักเรียนชายในเมืองพะเยา มีน้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.00 ต่อ 2.80 สำหรับนักเรียนหญิงนั้น ได้พบว่า กลุ่มนักเรียนหญิงในเมืองมีส่วนร่วมสูงกว่ากลุ่มนักเรียนหญิงในชนบท มีน้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.98 ต่อ 2.90

โดยภาพรวมพบว่า กลุ่มนักเรียนชายในชนบทมีศักยภาพและมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยด้วยการทำความสะอาดและหมุนเวียนขวดแก้วพร้อมขวดพลาสติกเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้อีกสูงกว่านักเรียนชายในเมือง แต่นักเรียนหญิงในเมืองกลับมีส่วนร่วมสูงกว่านักเรียนหญิงในชนบท อาจมีสาเหตุมาจากในเมืองมีการรณรงค์ให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำความสะอาดและหมุนเวียนขวดแก้วและขวดพลาสติกเพื่อนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้อีก และในเมืองมีปริมาณขวดมากคนในเมืองจึงมักใช้ขวดแล้วทิ้ง ส่วนในชนบทนั้นขวดมีปริมาณน้อยและยังหายากทำให้คนในเขตชนบทเห็นคุณค่าของขวด จึงเก็บไว้ไม่ทิ้งขว้างแต่ได้ทำความสะอาดขวดต่าง ๆ แล้วนำกลับมาใช้ประโยชน์อีกครั้ง จากการศึกษาได้พบนักเรียนชายหญิงทั้งสองพื้นที่มีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยด้วยวิธีการดังกล่าวโยมีน้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ยในระดับปานกลาง (2.92)

9. วิธีการนำเครื่องนุ่งห่มและของเล่นที่ไม่ใช้แล้วไปบริจาค พบว่า กลุ่มนักเรียนชายในเมืองมีส่วนร่วมในการนำเครื่องนุ่งห่มที่ไม่ใช้แล้วไปบริจาคสูงกว่ากลุ่มนักเรียนชายในชนบท มีน้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.76 ต่อ 2.58 สำหรับนักเรียนหญิง พบว่า กลุ่มนักเรียนหญิงในเมืองมีส่วนร่วมสูงกว่ากลุ่มนักเรียนหญิงในชนบท มีน้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.17 ต่อ 2.81

โดยภาพรวมพบว่า กลุ่มนักเรียนชายและหญิงในเมืองมีศักยภาพและมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอย ด้วยการนำเครื่องนุ่งห่มและของเล่นที่ไม่ใช้แล้วไปบริจาคสูงกว่านักเรียนชายและหญิงในชนบท อาจเนื่องมาจากในเมืองพะเยาจะมีการรณรงค์และรับบริจาคเครื่องนุ่งห่มและของเล่นโดยหน่วยงานที่รับบริจาคซึ่งมีทั้งภาครัฐและเอกชน นอกจากนี้เครื่องนุ่งห่มและของเล่นในเมืองจะมีมากและหาได้ง่ายกว่าในชนบท และนักเรียนในเมืองจะอาศัยอยู่ในครัวเรือนที่ไม่กว้างขวาง ไม่มีสถานที่เก็บเครื่องนุ่งห่มและของเล่นที่ไม่ใช้แล้ว จำเป็นต้องบริจาคให้บุคคลอื่นต่อ จากการศึกษาได้พบนักเรียนชายหญิงทั้งสองพื้นที่มีส่วนร่วมในการจัดการทิ้งมูลฝอยดังกล่าวโดยมีน้ำหนักค่าคะแนนเฉลี่ยในระดับปานกลาง (2.83)

ในภาพรวมของการศึกษาครั้งนี้ สรุปได้ว่า มีความแตกต่างบ้างเล็กน้อยระหว่างกลุ่มตัวอย่างทั้งในเขตชนบทและเขตเมืองพะเยา โดยภาพรวมเด็กนักเรียนชายและหญิงในเขตเทศบาล

เมืองพะเยา มีศักยภาพในการจัดการมูลฝอยมากกว่าเด็กนักเรียนชายและหญิงในชนบท และเด็กนักเรียนหญิงมีศักยภาพในการมีส่วนร่วมจัดการมูลฝอยมากกว่าเด็กนักเรียนชาย นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างได้แสดงศักยภาพในด้านความรู้ การมีทักษะในการจัดการมูลฝอย และให้ความสนใจเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารของมูลฝอยและการจัดการมูลฝอย พร้อมทั้งแสดงศักยภาพในการมีส่วนร่วมจัดการมูลฝอยตามความเหมาะสมและสภาพแวดล้อมของตนเอง

5.3 อภิปรายผล

จากผลการศึกษาที่ได้เสนอไว้นี้ คาดหวังว่าจะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่น่าจะเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติที่ผู้สนใจอาจจะนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการมีส่วนร่วมจัดการมูลฝอยในส่วนที่เกี่ยวข้องได้ โดยหลังจากมีพระราชกฤษฎีกาการตั้งเทศบาลเมืองพะเยา เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2480 แล้ว เทศบาลเมืองพะเยามีปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ คือ ปัญหาการจับเก็บและกำจัดขยะมูลฝอย ซึ่งมีลักษณะคือระบบการเก็บขนไม่ทั่วถึงขาดเครื่องมือที่เหมาะสม และการกำจัดขยะยังไม่ถูกหลักสุขาภิบาล ดังนั้น เทศบาลเมืองพะเยาจึงได้วางแผนการพัฒนาประจำปีสาขาต่าง ๆ โดยเฉพาะการพัฒนาสาขาสิ่งแวดล้อมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ได้แก่

1. เพื่อรณรงค์ให้ประชาชนมีจิตสำนึกและตระหนักในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
2. เพื่อบำบัดและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีปริมาณและคุณภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในการนี้เทศบาลเมืองพะเยาจะดำเนินโครงการต่าง ๆ เช่น ประชาสัมพันธ์การแยกขยะมูลฝอย อบรมสัมมนาผู้นำชุมชนและประชาชนเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมจัดการการมูลฝอยพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ก่อสร้างระบบฝังกลบมูลฝอยแบบถูกหลักสุขาภิบาล สร้างกลุ่มเครือข่ายและการมีส่วนร่วมจัดการมูลฝอยชุมชน เป็นต้น

ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลแม่กา ได้รับการยกฐานะจากสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อ พ.ศ. 2539 อยู่ห่างจากตัวอำเภอเมืองพะเยา 12 กิโลเมตร ได้มีปัญหาระยะยาวเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญคือ ประชาชนขาดความเข้าใจในการอนุรักษ์ธรรมชาติ เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมเท่าที่ควร และปัญหามูลฝอยเน่าเสียในหมู่บ้าน เนื่องจากยังไม่มี การจัดเก็บขยะและระบบกำจัดน้ำเสีย ก่อให้เกิดมลภาวะต่าง ๆ จนประชาชนต้องการให้มีการจัดเก็บขยะมูลฝอย

ดังนั้น อบต. แม่กาจึงได้กำหนดแนวทางการพัฒนา คือ จะจัดเก็บขยะมูลฝอยในหมู่บ้านที่มีปัญหา ให้ความรู้แก่ราษฎรในการกำจัดมูลฝอย ระบบกำจัดน้ำเสีย หรือปัญหามลภาวะต่าง ๆ ที่ราษฎร สามารถแก้ไขได้เอง

ในการนี้ อบต. แม่กาจะดำเนินโครงการต่าง ๆ เช่น หาสถานที่ทิ้งขยะมูลฝอยภายใน ตำบล จัดซื้อถังรองรับขยะ รถเก็บขยะ รวมทั้งวัสดุและอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อรองรับขยะมูลฝอย จากหมู่บ้านที่เกิดปัญหาเร่งด่วน จัดทำโครงการรณรงค์และอบรม รวมถึงจัดทำแผ่นพับต่าง ๆ ให้ ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องของมูลฝอยและมลภาวะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

หากจะพิจารณาถึงความพยายามในการแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมแล้ว จะเห็นได้ จากการที่เทศบาลเมืองพะเยาได้กำหนดนโยบายการพัฒนาไว้ โดยเฉพาะนโยบายด้านอนามัย และสิ่งแวดล้อมที่จะเร่งแก้ไขปัญหาการจัดเก็บและกำจัดขยะให้ถูกวิธี ปลูกหลักวิชาการและให้ ทั่วถึงไม่ก่อให้เกิดมลพิษต่อสภาพแวดล้อม สนับสนุนและส่งเสริมการรักษาสภาพแวดล้อม เร่งส่งเสริมและพัฒนาความพร้อมของเด็กในทุกด้าน เป็นต้น สำหรับ อบต. แม่กา จะต้องเตรียมการ แก้ไขปัญหามูลฝอยที่เริ่มจะเกิดขึ้น โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อไป

ผลจากการศึกษาโดยภาพรวมแล้ว นักเรียนซึ่งอยู่ในวัยเยาวชนซึ่งเป็นประชาชนกลุ่ม หนึ่งในเมืองพะเยาและชนบทได้ตอบแบบสอบถามซึ่งแสดงถึงการมีศักยภาพและมีส่วนร่วมในการ จัดการขยะมูลฝอยต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของจรรยา เศรษฐบุตรและคณะ (2541) ได้นำเสนอรายงานสำรวจสถานะเยาวชนไทยว่า เยาวชนทั้งในเมืองและชนบทกว่าครึ่งหนึ่งไม่ได้ เคารวีตในเรื่องการทิ้งขยะ ทั้งที่มีการรณรงค์ให้ทิ้งขยะเป็นที่ที่เป็นทาง พฤติกรรมในการทิ้งขยะใน ที่สาธารณะเป็นประจำมีถึงร้อยละ 9 สำหรับเยาวชนในเขตเมือง ร้อยละ 12 สำหรับเยาวชนใน ชนบท ผู้ที่ตอบว่า ไม่ควรทิ้งขยะในที่สาธารณะมีร้อยละ 31 และ 32 ตามลำดับ ซึ่งไม่ค่อยมีความ แตกต่างกันระหว่างเยาวชนในเขตเมืองและชนบท ส่วนพฤติกรรมการนำของที่ใช้แล้วมาหมุน เวียนใช้อีกเป็นประจำ หรือขบวนการ Recycle พบมากในเยาวชนในเมือง ร้อยละ 63.0 พบใน เยาวชนชนบทน้อยกว่า ร้อยละ 49.5 และเยาวชนในชนบทไม่เคยทำขบวนการ Recycle มีมาก กว่าเยาวชนในเมือง ร้อยละ 13.4 ต่อร้อยละ 9.4 ส่วนการแยกขยะก่อนนำไปทิ้งซึ่งแสดงถึงความ ต้องการให้ขยะได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์อีก ไม่ว่าจะเป็นการ Reuse หรือ Recycle หรือนำไปทำปุ๋ย ความคิดในเรื่องนี้ยังมีผู้ปฏิบัติในสวนน้อย อาจเป็นเพราะการรณรงค์เรื่องแยกขยะเพิ่มจะมีไม่นาน และเยาวชนอาจไม่ได้รับการถ่ายทอดแนวคิดเรื่องการแยกขยะจากครอบครัวของตนเอง จึงพบว่า มีเยาวชนแยกขยะเป็นประจำเพียงร้อยละ 15.9 ในเขตเมือง และร้อยละ 23.1 ในเขตชนบท ส่วน

การแยกขยะมูลฝอยก่อนนำไปทิ้ง พบว่า กลุ่มเยาวชนหญิงปฏิบัติมากกว่าเยาวชนชาย ร้อยละ 21.3 ต่อร้อยละ 16.8 และเยาวชนชายที่ไม่เคยแยกขยะเลยมีร้อยละ 47.8 ขณะที่เยาวชนหญิงมีร้อยละ 34.9

ดังนั้นการศึกษาครั้งนี้จึงเสนอให้หน่วยงานหรือผู้บริหารโรงเรียนได้พิจารณาจัดการศึกษาศักยภาพหรือการสร้างพลังในการจัดการสิ่งแวดล้อมของนักเรียน โดยควรจัดรูปแบบการศึกษาตามแนวคิดของนิตยา เต็มศิริินภา (2542) อ่างใน ศิรินาถ ป้อมวงศ์ และอมรรัตน์ ชนัทนาวา (2542) ที่ได้กล่าวถึงการพัฒนาศักยภาพหรือการสร้างพลังว่า เป็นรูปแบบการศึกษาที่เน้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนอย่างแท้จริง โดยวิธีการสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นระหว่างผู้เรียน ให้ผู้เรียนร่วมกันระบุปัญหาของตน วิเคราะห์สาเหตุและความเป็นมาของปัญหาโดยใช้วิจารณ์ญาณ มองสังคมตามที่ควรจะเป็นจริง และการพัฒนาวิธีการที่จะแก้ไขอุปสรรคเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าในตนเอง มีความเชื่อในความสามารถของตนเองสูงขึ้น ยังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ เจตคติ ทำให้มีพฤติกรรมที่ถูกต้องมากขึ้นในแต่ละบุคคล ซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในระดับกลุ่ม โดยสอดคล้องแนวคิดของ ลลนา โสมะนะวัฒน์ (2541) ได้สรุปแนวคิดศักยภาพของกลุ่มในชุมชน หมายถึง ชีตความสามารถในอันที่จะตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหของคนส่วนใหญ่ในชุมชน รวมทั้งความสามารถของชุมชนในการประสานความร่วมมือการดำเนินงานกับคนภายในชุมชน ขณะเดียวกันก็ดำเนินการแก้ไขปัญหามาจากภายนอกชุมชน ทั้งนี้ ด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อความปกติสุขในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน

5.4 ข้อเสนอแนะ

ทั้งเทศบาลเมืองพะเยาและองค์การบริหารส่วนตำบลแม่กา ควรจะพิจารณาป้องกันและแก้ไขปัญห พร้อมทั้งพัฒนาวิธีการจัดการมูลฝอย ด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

1. จัดทำแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมซึ่งส่งเสริมให้ประชาชนและเยาวชนมีส่วนร่วมในการลดปริมาณมูลฝอย และนำมูลฝอยกลับมาใช้ประโยชน์ได้ใหม่ เช่น การใช้ใหม่ใช้ซ้ำ การซ่อมแซมใหม่ การแปรรูปกลับมาใช้ใหม่ การหลีกเลี่ยงใช้สิ่งของอันตราย การลดปริมาณมูลฝอย ฯลฯ
2. ส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีถังมูลฝอยประจำบ้านเรือน และมีการแยกมูลฝอยก่อนทิ้งลงถังมูลฝอย
3. ควรออกข้อกำหนดของท้องถิ่นและมีการบังคับใช้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง เกี่ยวกับเรื่อง ห้ามการถ่ายเททิ้งมูลฝอยในที่สาธารณะนอกจากสถานที่ที่ทางราชการกำหนด กำหนดให้

มีวิธีการเก็บขนและกำจัดมูลฝอยที่ถูกสุขลักษณะ เก็บค่าบริการเก็บขนและจัดการมูลฝอยในอัตราที่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจของท้องถิ่น และไม่ให้ประชาชนเดือดร้อน

4. กรณีองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งยังไม่มีบริการเก็บรวบรวมและขนมูลฝอยเหมือนในเขตเทศบาลเมืองพะเยา ควรกำหนดให้เป็นภาระหน้าที่ของแต่ละครัวเรือนซึ่งจะต้องทำโดยความเหมาะสม นอกจากนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลแม่กาจะต้องดำเนินการจัดทำแผนงาน/โครงการ เพื่อจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกและสถานที่ทิ้งมูลฝอย พร้อมทั้งศึกษาความเหมาะสมในการจัดการมูลฝอยที่ถูกสุขลักษณะสำหรับพื้นที่ในชนบท

5. บุคคลและหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ควรมีการพัฒนาระบบการให้ข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และแพร่หลาย โดยเน้นตรงแหล่งของข้อมูลข่าวสาร เอกสารสิ่งพิมพ์ เพื่อให้ประชาชนโดยเฉพาะนักเรียนและเยาวชนอื่น ๆ มีโอกาสในการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร มากกว่าสื่อจากแหล่งอื่น ๆ เช่น ด้านโทรทัศน์ ซึ่งเป็นอีกสื่อหนึ่งที่หน่วยงานต่าง ๆ ใช้ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการจัดการมูลฝอย เพื่อให้ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย เห็นคุณค่าและตระหนักถึงความสำคัญของมูลฝอย เพราะเป็นที่รบกวนโดยทั่วไปว่า โทรทัศน์มีอิทธิพลมากต่อพฤติกรรมและการเลือกบริโภคข่าวสารของประชาชน นอกจากนี้ การรับรู้ข่าวสารจากเอกสารสิ่งพิมพ์นับเป็นอีกวิธีหนึ่งซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมเลือกที่จะนำข้อมูลต่าง ๆ มาเผยแพร่แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย มีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยอย่างถูกวิธี

6. สื่อในด้านต่าง ๆ ที่จะทำให้ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย สามารถรับรู้ ได้แก่ วิทยุ ป้ายประกาศ เพื่อนบ้าน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ครู อาจารย์ พระภิกษุ พัฒนาการ เกษตรตำบล ปลัดเทศบาล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล นายกเทศมนตรี ประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ประธานสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น ตลอดจนเจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่และลงไปปฏิบัติงานในพื้นที่ตำบลและชุมชนนั้น ๆ ซึ่งสื่อควรมีการสอดแทรกข้อมูลข่าวสารด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม และความตระหนักเรื่องการจัดการมูลฝอยเข้าไปอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ประชาชนทุกคนได้รับรู้ พร้อมทั้งเกิดความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมปฏิบัติต่อไป

7. ควรสนับสนุนให้กลุ่มผู้สนใจ หรือองค์การต่าง ๆ ชมรม สมาคม เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยโดยตรง เพราะมีความตั้งใจ มีกำลังใจ และเหตุจูงใจให้ร่วมรับผิดชอบด้านภารกิจเรื่องมูลฝอยค่อนข้างสูง การใช้กลุ่มให้เป็นประโยชน์จึงเป็นประเด็นที่สำคัญในลำดับต่อไป โดยที่กลุ่มผู้สนใจหรือองค์การดังกล่าวควรจะพิจารณาถึงศักยภาพของเยาวชนที่มีอยู่ และอาจใช้

ให้เป็นประโยชน์ต่อการมีส่วนร่วมจัดการมูลฝอย เช่น โครงการธนาคารรีไซเคิลในโรงเรียน โครงการดาวพิเศษ โครงการร่วมใจทำไทยให้สะอาด เป็นต้น

8. ควรจัดฝึกอบรมให้ประชาชนโดยเฉพาะเยาวชน ด้วยการเน้นการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอย เพื่อเป็นการปลูกจิตสำนึก ค่านิยม และเกิดความตระหนักต่อปัญหามูลฝอย พร้อมทั้งการจัดการปัญหาที่เกิดจากมลพิษ

9. ควรจะมีการรณรงค์เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมและมลพิษสิ่งแวดล้อม ทั้งในรูปของกิจกรรมสิ่งแวดล้อมศึกษาและกิจกรรมอื่นๆ ในโรงเรียน ในชุมชน และในหมู่บ้าน อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน จริงจัง และต่อเนื่อง

5.5 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

1. ควรมีการศึกษาแบบเจาะลึกเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มเยาวชนนอกระบบโรงเรียน กลุ่มสตรี กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มอาชีพต่าง ๆ กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น เพื่อเป็นการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอย

2. ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่คาดว่าจะจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการมูลฝอยของประชาชน โดยเพิ่มตัวอย่าง เช่น ความเชื่อถือในตัวของผู้นำ ความคาดหวังต่อตัวผู้นำ ความคาดหวังต่อผลประโยชน์ที่จะได้รับ เป็นต้น

3. ควรขยายพื้นที่ที่ศึกษาให้ครอบคลุมในระดับที่ใหญ่ขึ้น เช่น ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด เพื่อนำมาเปรียบเทียบถึงความเหมือนกันและความแตกต่างให้ชัดเจนยิ่งขึ้นต่อไป

4. ควรจะมีการเร่งรัดปรับปรุงกฎระเบียบทางกฎหมายและกฎเกณฑ์การใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ เช่น การให้เครดิตภาษีสินค้าและปัจจัยการผลิต เงินอุดหนุนผลิตภัณฑ์สินค้าที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ เงินอุดหนุนและเงินสนับสนุนการผลิตที่ผลิตจากเทคโนโลยีสะอาด ฯลฯ

5. ควรเร่งรณรงค์ประชาสัมพันธ์ลดปริมาณมูลฝอยจากการใช้วัสดุสิ้นเปลืองและการคัดแยกมูลฝอยแต่ละประเภท ณ แหล่งกำเนิด พร้อมทั้งขยายการให้การศึกษาและประชาสัมพันธ์สู่กลุ่มเป้าหมาย โดยภาครัฐควรให้การสนับสนุนงบประมาณเพิ่มขึ้น

6. ควรจะสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาด้านพฤติกรรมศาสตร์เกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย เพื่อสร้างความรู้ทางด้านนี้ให้เป็นกลยุทธ์ในการจัดการมูลฝอยในรูปแบบใหม่ ๆ